

CENGİZ DUMAN

DİNLERDE ARINMA İBADETİ OLARAK

GUSL

YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK, SABİİLİK VE İSLAM

**YAYINA HAZIRLAYAN
ALİ DUMAN**

MALATYA / 2008

ÖNSÖZ

Temizlik, günümüz toplumlarının en önemli problem alanlarından birisidir. Günümüzde hijyen, arınma, aklanma-paklanma önde gelen konulardandır. Çünkü temizlik insanoğlunun hayatını sağlıklı olarak sürdürebilmesinin ön şartıdır.

Araştırmacı-yazar Cengiz DUMAN'ın, İslam Hukuku Sayfası adlı sitede yayınladığı "Dinlerde Arınma İbadeti olarak Yıkanma (GUSL)é" konulu yazılarını bir araya getirerek bir kitap formatında okuyucuya sunmayı faydalı bir hizmet olarak düşündük.

Ülkemizde şimdiye kadar bu konuyla ilgili yapılmış araştırmalar bütün dinleri konu alacak biçimde gerçekleştirilmiş değildir. Yazar, bu yazılarında guslun, yani yıkanmanın ve dolayısıyla temizliğin dinler açısından durumunu objektif biçimde ortaya koymaktadır.

İslam Hukuku Sayfasının bir hizmeti olarak ilk defa gerçekleştirdiğimiz bu kitap faaliyetinin devam etmesi dileklerimizle...

YRD. DOÇ. DR. ALİ DUMAN
1 OCAK 2008
MALATYA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
İÇİNDEKİLER	5
YAHUDİLİKTE MANEVİ KİRLENME VE ARINMA İBADETİ OLARAK	
YIKANMA (GUSÜL)	7
Giriş.....	7
Tevrat'ta yıkanma ibadeti	8
Buluşma çadırındaki kutsal Yıkanma kazanı	8
Kahinlerin yıkanarak arınması	9
Manevi kirlilik , Kirlenmenin mahiyeti	9
Kirlenmenin kefareti : yıkanma	10
Cinsel aktivite ile kirlenme sonucunda yıkanma	11
Kadınlarda hayız, nifas ve istihaze ile kirlenme sonucunda yıkanma	11
Hayız, nifas ve istihaze halindeki kadınlara dokunma ile kirlenme sonucunda yıkanma.....	12
Erkeklerde oluşan akıntılardan oluşan kirlenme sonucunda yıkanma.....	13
Ölü hayvan eti yeme ile oluşan kirlilik sonucu yıkanma.....	14
İnsan ölüsüne ve ölü bedenine değen bir malzemeye değmekle kirlenme halinde yıkanma.....	14
Murdarlığı ilan edilmiş kara hayvanlarından birine dokunulması ile oluşan kirlenme halinde yıkanma.....	15
Sonuç.....	15
HİRİSTİYANLIK DİNİNDE ARINMA İBADETİ OLARAK VAFTİZ	17
Giriş.....	17
Vaftiz.....	18
Vaftiz geleneğinin oluşturulması ve Sakrament haline getirilişi	21
SABİLİKTE ARINMA İBADETİ YIKANMA	25
Giriş.....	25
Sabilik dininin oluşumu	25
Sabillerde yıkanma ibadeti "vaftiz" çeşitleri.....	26
a-“Masbuta”	27
b-“Tamaşa”	27
c-“Rişama”	27
sonuç	27
İSLAM DİNİNDE ARINMA İBADETİ : GUSÜL VE ABDEST	29
Giriş.....	29
İslam'da yıkanma ibadeti: Gusül	31
Vücutun bir kısmını yıkama; abdest	34
Manevi kirlilik ve yasaklar	36
Hayz, Nifas ve İstihaze halinde yıkanma”Gusl”.....	40
Hayız, nifas, istihaze ve manevi kirlilik.....	43
Teyemmüm	44
Sonuç.....	45

YAHUDİLİKTE MANEVİ KİRLLENME VE ARINMA İBADETİ OLARAK YIKANMA (GUSÜL)

Giriş

Yeryüzündeki inanç sistemlerine bakıldığında günahlardan arınma metodu olarak yıkanma ritüelinin kullanıldığını görmekteyiz. Günahlardan arınmanın zihinsel ve sözsel bir fiiliyatı olan tövbe'nin dışında, su gibi maddi bir nesnenin de günahları arıttığına inanılan dinlerde, arınmanın gerçekleşmesi için su ile yapılan çeşitli arınma ritüelleri uygulana gelmiştir.

Yeryüzündeki kadim dinlerden biri olan Hinduizmde, binlerce Hint fakirinin, **Hindistan**'ın Allahabad şehrindeki, Ardh Kumbh Mela festivali sırasında, Ganj nehrinde gerçekleştirdikleri yıkanmalar, günümüzdeki en popüler suyla arınma ritüeli olarak hala sürdürülmektedir. Ganj nehrinde 6 yılda bir gerçekleşen Ardh Kumbh Mela Festivali'nde iki nehrin birleştiği noktada topluca veya bireysel ganj nehrinin sularına girerek yıkanmalarda bulunan Hindular, günahlardan arınmış olarak yaşamlarını devam ettirdiklerine inanmaktadırlar.

Yine Hindistan'da, Hinduizm, ve İslam'ın bazı prensiplerinin meczedilerek ortaya çıkmış olan Sihizm'de de; sih dindarlar, Hindistan'ın Pencab eyaletinin en büyük şehri olan Amritsar'daki Altın mabed adı verilen kutsal mabedin önündeki havuzda yapılan arınma ibadetine dayalı ritüellerini sürdürmektedirler.

Dinlerde görülen günahlara karşılık yıkanarak arınma hadisesi; semavi dinler olarak adlandırılan Yahudilik, Sabiîlik, Hıristiyanlık ve en sonuncu ve en kamil din olan İslam'da da mevcuttur.

Aynı kökene sahip bu dinlerdeki yıkanma "Gusül" ibadetinin gelişim çizgisine bakıldığında; dindarların uyması gereken genel geçer hükümler arasında sıralanmış yıkanarak arınma ibadetinin, Yahudilikten Hıristiyanlığa uzanan çizgisinde metamorfoz geçirerek

Vaftiz adı verilen ve Hristiyan dinine girme alameti olarak imanın bir cüzü haline geldiği görülmektedir.

Bu dört yazı dizimizde yıkanma "Gusül" ibadetinin semavi dinlerdeki gelişim çizgisini araştırarak, gelişim çizgisindeki değişiklikleri anlamaya çalışacağız.

Dört bölüm olarak yayınlayacağımız bu incelememizde öncelikle Yahudi dinindeki yıkanma ibadetini inceleyeceğiz.

Tevrat'ta yıkanma ibadeti

Mısırdan çıkışlarından sonra, Musa peygamberin önderliğinde millet olarak toplu halde çöllerde yaşamaya başlayan İsrail oğulları; çöllerdeki hicret yaşamları sırasında Allah tarafından bir emirle onun tarif ettiği biçimde yaptıkları "Buluşma çadırı"nın kutsal eşyaları ile temas edecek Kahin'lerin arınmasının sağlanması isteği ile başlayan yıkanarak arınma ibadetinin; daha sonra tüm toplumda vücutlarında belli değişikliklere uğrayan ve Allah tarafından yapılması istenmeyen fiilleri işleyen dindarlarda oluştuğuna inanılan manevi kirlerden arınması için uygulanması gereken bir ibadet haline geldiğini görmekteyiz.

Buluşma çadırındaki kutsal Yıkanma kazanı

Çöldeki hicret hayatı esnasında Tevrat'a göre, Allah'ın emri ile onun istediği biçimde yapılan ve içersine konulmasını istediği eşyalardan oluşan kutsal "Buluşma çadırı"nda ibadet yapan İsrail oğullarının ayinini yönetecek olan "Kahin" Harun ve oğullarının yıkanması için olması gereken eşyalardan birisi de yıkanma kazanıdır.

"Kazanı Buluşma Çadırı ile sunak arasına koydu, yıkanmak için içine su doldurdu." "Musa, Harun ve Harun'un oğulları ellerini, ayaklarını orada yıkadılar." "Ne zaman Buluşma Çadırı'na girip sunağa yaklaşırsalar RAB'bin Musa'ya buyurduğu gibi orada yıkandılar." Levililer /40.Bab;30-32

Kahinlerin yıkanarak arınması

İsrail oğulları'nda yıkanma ile ilgili fıkhi hükümler, Allah'ın emri ile Hz. Musa'nın, Kahin olarak seçilen Harun@ ve oğullarını, kutsal mabed ayinlerine hazırlanması için yıkaması ile başlar.

"Ve Musa, Harun'u ve oğullarını getirdi, ve onları su ile yıkadı." Levililer / 8.Bab; 6

Harun @ ile başlayan Kahinlik müessesinde, Kahinlerin Kutsal mabed ayinleri ve eşyalarına dokunma ile ilgili uyacakları fıkhi hükümler bilahare beyan edilerek standardize edilir.

"Ve Harun'la oğulları ellerini ve ayaklarını ondan yıkayacaklar; toplanma çadırına girdikleri zaman, yahut Rabbe ateşte yapılan takdimeyi yakmak için, ibadet ederek mezbaha yaklaştıkları zaman ölmesinler diye suyla yıkanacaklar . Ve ölmesinler diye elleri ve ayaklarını yıkayacaklar; ve onlara, kendisine ve zürriyetine, nesillerce ebedi kanun olacak." Levililer / 30.Bab; 19-21

Manevi kirlilik , Kirlenmenin mahiyeti

Tevrat'ta yıkanma ile ilgili emirler sarıh olmasına rağmen; yıkanmayı gerektiren hallerin oluşmasına "Murdar"lığa dair açıklık yoktur. Tevrat, İsrail oğullarının gündelik yaşamları sırasında cinsel aktiviteler, vücuttan meydana gelen akıntılar, bazı yanlış davranışlar sonucu onların kirlendiğini kabul etmektedir. Ancak manevi kirliliğin nedeni, muhtevası açıklanmamıştır. Oluşan bu kirlilik maddi, hijyenik olmaktan ziyade manevi bir kirliliktir olduğu anlaşılmaktadır.Kirlilikleri şöyle sıralayabiliriz.

1-İnsan bedenin fiziksel değişimleri ile oluşan kirlilikler:

- a-Kadın, erkek cinsi münasebeti sonucu akıntılar,
- b-Kadının adet veya diğer akıntıları,
- c-Erkek üreme organı veya vücudunda oluşan diğer akıntıları,

2-Kirli olanların bedenlerine veya uzuvlarına dokunanlar veya kirli hükmünde olan bir kişinin tükürmesi ile üzerine tükürük bulaşanlar,

- 3-Kendisi yukarıdaki sebeplerden kirli olanların kullandıkları her türlü eşyalar,
- 4-Kirli olanların kullandıkları her türlü eşya ile temas edenler,
- 5-Kirli olan ve onların kendileri ve eşyaları ile temas edenlere dokunanlar,
- 6-Ölü hayvan eti yiyenler, ölmüş hayvanlara dokunanlar,
- 7-Murdar olduğu ilan edilen yerde sürünen hayvanlara dokunanlar,
- 8-Ölü bedenine dokunanlar ve cesede değdiği için kirli sayılan malzemeye dokunanlar,

Tevrat'ta yer alan kirlilik hükümlerine girenler; aynı zamanda gündelik yaşamdaki normal hayat sırasındaki temaslarda bile diğerlerini kirletmektedir. Hatta bu dokunma ile kirlenenler bir başkasına dokundukları zaman onları da kirletmektedir. Bir kişide başlayan kirlilik domino taşlarının birbirine teması ile yıkılma etkisi gösterdiği gibi tüm temas edenlere kirliliği taşımaktadır.

Tevrat bu durumu şöyle ifade etmektedir :

"Kirli sayılan birinin dokunduğu nesne kirli sayılır; o nesneye dokunan da akşama dek kirli sayılır."Sayılar/ 19.Bab; 22

Anlaşıyor ki kirlilik alameti oluşan kişilerin toplumun diğer fertlerine kirliliği bulaştırmamak için belli bir müddet toplumdan tecrit olunmaları, yaşamlarını sınırlamaları ve bunları en az olay gerçekleştiği günün akşam vaktine veya yedi gün müddetle ya da oluşan kirliliğe sebep akıntının bitme süresince devam ettirmeleri gerekmektedir.

Kirlenmenin kefareti : yıkanma

Tevrat hükümleri, oluşan bu manevi kirlenmeyi beş şekilde temizleneceğini, ancak bundan sonra tam arınmanın gerçekleşeceğini beyan etmektedir.

- 1-Suda yıkanma,
- 2-Esvabını yıkama,

3-Murdarlık suyundan serpmek,

4-Akşam vaktine veya akıntı bitimi süresine kadar veya 40-60 gün tamamlanıncaya dek beklemek,

5-Kuzu veya güvercin kurbanı sunma,

Kirli hükmüne giren kişiler, bu beş ameliyeden sonra "Tahir" temiz ilan edilebilmektedir. Böylece işledikleri fiil veya oluşan fiziki durumlar sonucu düştükleri "Kirli" konumundan arınarak çıkmaktadırlar.

Levililer bölümünde Hz. Musa'ya Allah şöyle hitap etmektedir.

"İsrail halkını kirliliğinden arındıracaksın. Öyle ki, aralarında bulunan konutumu kirletip kirlilik içinde ölsünler."

"Akıntısı olan, boşalarak kirlenen adam, âdet gören kadın, akıntısı olan erkek ya da kadın ve kirli sayılan kadınla yatan erkekle ilgili yasa budur." Levililer / 15.Bab; 31-33

Şimdi oluşan manevi kirliliğin, giderilme metodu olan yıkanma çeşitlerini inceleyelim.

Cinsel aktivite ile kirlenme sonucunda yıkanma

Kadın ve erkeğin cinsel yöndeki aktivitelerinden sonra oluşan akıntılarda da, her iki tarafın yıkanması gerektiğini belirtir.

"Eğer bir adamdan meni akarsa, bedeninin tümünü yıkayacak ve akşama kadar kirli sayılacaktır." "Bir adam kadınla cinsel ilişkide bulunurken menisi akarsa, ikisi de yıkanacak ve akşama kadar kirli sayılacaklardır." Levililer / 15.Bab; 16,18

Kadınlarda hayız, nifas ve istihaze ile kirlenme sonucunda yıkanma

Yahudi kadınları ilk adet görmeden başlayarak, evlenmeden hemen önce ve evlendikten sonra menapoz dönemine kadar, her adetin

bitimini takip eden yedinci günün sonunda, mikve adı verilen doğal sulardan oluşturulan 1.20 metre derinliğindeki kutsal havuzlarda yıkanır. İbrani'ce olan Mikve kelimesinin karşılığı "Su toplamak" anlamına gelmektedir. Mikve'nin kamusal bir alan olarak inşa edilen bir mekanda bulunması gerekmektedir. Oluşturulan havuzdaki bu doğal, berrak suya, bayan bir yardımcı ile dalar Yahudi kadınları çeşitli dualarla kısa bir ayin yaparak, arınmış olarak havuzdan çıkar ve normal hayatlarına dönerler. Doğum yapan nifas halindeki kadınlar ise ; eğer erkek çocuk doğurmuş iseler doğumdan sonraki kırkıncı gün; eğer kız çocuk doğurmuşlarsa altmış gün sonra Mikve havuzuna dalarak arınmış bir halde normal hayatlarına döneceklerdir.

"RAB Musa'ya şöyle dedi:"

"İsrail halkına de ki: Bir kadın hamile kalıp erkek çocuk doğurursa, âdet gördüğü günlerde olduğu gibi yedi gün kirli sayılacaktır."

"Kadın kanamasından paklanmak için otuz üç gün bekleyecek. Pak sayılması için geçmesi gereken bu günler doluncaya dek kutsal bir şeye dokunmayacak, tapınağa girmeyecek."

"Ancak, kız çocuk doğurursa, âdet gördüğü günler gibi iki hafta kirli sayılacaktır. Kanamasından paklanmak için altmış altı gün bekleyecektir."Levililer / 12.Bab; 2-5

Hayız, nifas ve istihaze halindeki kadınlara dokunma ile kirlenme sonucunda yıkanma

Yıkanma ile ilgili hükümlerden bir bölümü ise; özel hallerindeki kadınlara günlük yaşam esnasında dokunan veya onların kullandıkları eşyalara dokunanların yapacakları ile ilgilidir.

"Adet gördüğü günlerde kadının üzerinde yattığı ya da oturduğu her şey kirli sayılacaktır." Levililer / 15.Bab; 20

Tevrat'taki bu hüküm kadınların aylık periyodik durumlarına binaendir. Aşağıdaki hüküm ise adetli kadınla cinsel ilişki halindeki erkeğin de kirli sayılacağını beyan etmektedir.

" Adet gören kadının kirliliği onunla yatan adama da bulaşır. Adam yedi gün kirli kalır ve yattığı her yatak kirli sayılır." Levililer, 15.Bab; 24

Kirli kabul edilen özel hallerindeki kadınlara ve onların dokunduğu eşyalara dokunanlarda kirli kabul edilmektedir.

"İnsanı murdar eden bir kişiye dokunan adam; Böyle bir şeye dokunan can, akşama kadar murdar olacak, ve su ile bedenini yıkamadıkça mukaddes şeylerden yemeyecektir. Ve güneş batınca temiz olacaktır." Levililer / 22.Bab; 5-7

Erkeklerde oluşan akıntılardan oluşan kirlenme sonucunda yıkanma

Tevrat hükümlerine göre; erkek bile olsa, akıntısı olduğunda kirli sayılıp, onunla ve dokunduğu eşyalarla temas eden kişilerin de hem yıkanması hem elbiselerini yıkaması; aynı zamanda dokunduğu kapların yıkanması istenmektedir.

"İsrail halkına deyin ki, bir adamın erkeklik organında bir akıntı varsa, akıntı kirlidir." "Akıntı ister devam etsin, ister kesilsin adamı kirletir. Akıntının neden olduğu kirlilikler şunlardır:"

"Üzerinde yattığı her yatak ve oturduğu her şey kirli sayılacaktır." "Kim yatağına dokunursa, giysilerini yıkayacak, yıkanacak, akşama kadar kirli sayılacaktır" " Eğer akıntısı olan adam temiz bir adama tükürürse, o kişi giysilerini yıkayacak, yıkanacak, akşama kadar kirli sayılacaktır." "Akıntısı olan adamın dokunduğu toprak kap parçalanacak, tahta kap ise suyla çalkalanacaktır." "Eğer adamın akıntısı kesilirse, paklanmak için yedi gün bekleyecek. Sonra giysilerini yıkayacak, akarsuda yıkanacak ve temiz sayılacak." "Sekizinci gün iki kumru ya da iki güvercin alıp RAB'bin huzuruna,

Buluşma Çadırı'nın giriş bölümüne gelecek ve bunları kâhine verecek."Levililer / 15.Bab; 2-14

Tevrat'ın bu hükümlerinden erkeklerinde gerek cinsel organlardan gerek vücutlarında oluşacak diğer akıntılar nedeniyle kadınlar gibi kirli ilan edildiklerini ve onlara uygulanan yasak ve kir bulaşma fikhının erkeklere de uygulanması gerektiğini anlamaktayız.

Ölü hayvan eti yeme ile oluşan kirlilik sonucu yıkanma

Ölü hayvan eti yiyen İsrail oğulları'ndan bir kişi kirli hükmüne girmektedir. Bu duruma düşenler yine yıkanmak suretiyle günahlarından arınacaktır.

"Kendiliğinden ölmüş yahut canavar parçalanmış hayvanın leşini yiyen her can, esvabını yıkayacak, ve suda yıkanacak ve akşama kadar murdar olacak; o zaman tahir (temiz) olacaktır. Ve eğer onları yıkamaz, ve bedenini yıkamazsa, o zaman günahını taşıyacaktır." Levililer / 17.Bab; 15-16

İnsan ölüsüne ve ölü bedenine değen bir malzemeye değmekle kirlenme halinde yıkanma

"Herhangi bir insan ölüsüne dokunan kişi yedi gün kirli sayılacaktır." Sayılar/ 19.Bab; 11

"Herhangi bir insan ölüsüne dokunup da kendini arındırmayan kişi RAB'bin Konutu'nu kirletmiş olur. O kişi İsrail'den atılmalı. Temizlenme suyu üzerine dökülmediği için kirli sayılır, kirliliği üzerinde kalır." Sayılar/ 19.Bab; 13

Tevrat'ın ölümlere değenlerle ilgili hükmüne göre kirli sayılan kişiler, yedi gün kirli kalmakta; arınmak için vücudu, elbiseleri yıkama haricinde kutsal murdarlık suyundan üzerine su serptirmek zorundadırlar.

"Temiz sayılan adam, üçüncü ve yedinci gün kirli sayılanın üzerine murdarlık suyu serpecek. Yedinci gün onu arındıracak. Arınan kişi giysilerini yıkayacak, yıkanacak ve akşam temiz sayılacak." Sayılar/ 19.Bab; 19

Eğer bir Yahudi cesede değil cesede değen bir eşyaya değmiş ise o da kirli hükmüne girmektedir.

"Bir cesede değdiği için kirli sayılan bir şeye dokunan" "akşama kadar kirli sayılacak, yıkanmadığı sürece kutsal sunulardan yemeyecektir." "Güneş battıktan sonra temiz sayılır." Levililer / 22.Bab; 4-7

Murdarlığı ilan edilmiş kara hayvanlarından birine dokunulması ile oluşan kirlenme halinde yıkanma

"İnsanı kirli kılacak küçük kara hayvanlarından birine dokunan,... akşama kadar kirli sayılacak, yıkanmadığı sürece kutsal sunulardan yemeyecektir....Güneş battıktan sonra temiz sayılır." Levililer / 22.Bab; 5-7

Tevrat'ın helal ve haram hayvanların sıralandığı Levililer bölümünde küçük kara hayvanları şöyle sıralanır.

"Küçük kara hayvanları içinde sizin için kirli sayılanlar şunlardır: Gelincik, fare, bütün kertenkele türleri, bukalemun." Levililer / 11Bab; 29-30

"İster karnı üzerinde sürünen, ister dört ayaklı ya da çok ayaklı canlılar olsun, bunların hiçbirini yemeyeceksiniz. Çünkü bunlar iğrençtir." " Bunların hiçbirisiyle kendinizi kirletmeyin, iğrenç duruma sokmayın, kirli duruma düşmeyin." Levililer / 11Bab; 42-43

Sonuç

İsrail oğulları'nın kutsal kitabı Tevrat'ın, Levililer bölümünde yer alan manevi kirlilik ve yıkanma ile ilgili bu hükümler; evvela çöldeki

Buluşma çadırı adı verilen kutsal mekanda, ayinleri yöneten, kahin adı verilen din adamlarının arınması gerektiği için inen yıkanma hükümleriyle başlar. Daha sonra İsrail oğullarının yaşamları sırasındaki fiziksel bazı akıntı ve diğer sıralanan haller oluştuğunda, bu durumlarına istinaden, arınmaları için bedenlerini ve üzerlerinde bulunan elbiselerini yıkamaları istenmektedir. Bunun yanı sıra kirlenmenin başladığı günün akşamına, akıntının bitiminden yedi gün sonrasına veya akıntı bitme müddetine kadar kirli hükmünde bırakılmaktadır. Bu insanlar bir nevi toplumdan tecrit edilmekte, sosyal ve dini yaşamlarına kirlilik müddetince ara vermek zorunda kalmaktadırlar. Hatta Doğuran ve adetli kadınlar, kirlerinden arınmak için yıkanmalar haricinde kurbanlar sunmak zorunda kalmaktadırlar. İsrail oğulları yaşamında, büyük bir sosyal yaşam daralması emreden manevi kirlilik ve bundan temizlenme süreci; Yahudi yaşamında çok önemli yer işgal ettiği görülmektedir. Kendisinden sonra gelen sabilik, Hıristiyanlık ve İslam dinlerinde de etkileri görülen, manevi kirlilik oluşumu ve yıkanma ibadeti , Yahudiliğin ve dolayısı ile onun kutsal kitabı Tevrat'ın üzerinde önemle durduğu bir ibadet çeşidi olduğu gözlemlenmektedir.

HIRİSTİYANLIK DİNİNDE ARINMA İBADETİ OLARAK VAFTİZ

Giriş

Eski Ahit olarak adlandırdıkları Tevrat'ı ve onun peygamberlerini baz alan Hristiyanlık; başlangıçta İsrail oğullarının bir devamı niteliğinde bir topluluktu. Hz. İsa'nın peygamberliği ve getirdiği İncil yasalarının, İsrail oğullarının, Saduki ve Ferisi mezheplerinin tesiri ile kabul edilmeyip, Hz. İsa'nın, Romalılara ihbar ve çarmıha gerilmesi ile sonuçlanan karşıt hareketleri sonucu, pasifize edilmesinden sonra İsa'nın @ havarilerinin; "Uluslar" adı verilen, İsrail oğulları haricindeki ülke ve toplumlara dini yayma çalışmaları ile başlayan süreçteki değişimler neticesinde, Yahudilikten ayrı bir din olarak Hristiyanlık oluşmuştur.

Dinlerini Yahudi toplumlara kabul ettiremeyen havariler ve onların "Tabiileri" diğer dinlere sahip topluluklara Hz. İsa'nın mesajlarını tebliğ ederlerken; Eski Ahit olarak referans kabul ettikleri Tevrat hükümlerini de içeren inançlarını karşılaştıkları durumlara uyardılar. Dolayısı ile Yahudilikteki bazı prensipler değişerek Hristiyanlıkta yeni konumlar ve felsefeler haline geldiler. İşte bu değişimlerden en önemlisi; Yahudilikteki manevi kirlilik vasıfları ve bunlardan arınma ibadeti olan yıkanma ibadeti, Hristiyanlıkta "Vaftiz" adı altında yeni dine girişin bir ritüeli olarak bambaşka bir konuma oturarak yeni bir ibadet halini almıştır. Bu araştırmamızda, Yahudilik olarak başlayıp Hristiyanlık olarak sabitleşen, Hz. İsa müntesiplerinin dinlerinin gelişme sürecinde yaşadıkları Tevrat kurallarındaki arınma ibadeti yıkanmanın nasıl bir dönüşüm geçirdiğini inceleyeceğiz.

Manevi kirlilik "Asli günah"

Hristiyanlığın manevi kirlenme "Asli günah"tan arınma ibadeti formu haline gelen vaftizin temel prensibi Hz. Adem ve Havva ile başlayan ilk günah'a dayandırılmaktadır. Hz. Adem ile Havva'nın ebedi yaşamı bulmak için şeytan'ın iğvasıyla yasak ağaca yaklaşmaları ile başlayan olayları "Asli günah" nazariyesi içine

alarak tüm doğan insanların günah ile doğduğunu temel kabul etmişlerdir.

Bu Hristiyan inancının temellerini yine Tevrat'a dayandıran Hristiyanlar; Tevrat'ta Mezmurlar bölümündeki Davud'un şu sözlerini delil getirmektedirler.

"Nitekim suç içinde doğdum ben, Günah içinde anam bana hamile kaldı." Tevrat/Mezmurlar;51/5

Davut'un Mezmur'lardaki bu beyanının; "asli günah"dan rahatsız olduğunu, ana rahminden beri günahının varlığından rahatsızlık duyduğunu dolayısı ile Davut daha Rahim'deyken günahlı olduğunu kabul ettiğini iddia eden Hristiyan ilahiyatı; doğan tüm bebeklerin de dahil edildiği ve vaftiz olmamış bütün insanların "Asli, günah" üzerine olduğunu kabul etmektedir.

İşte bu "Asli günah"tan kurtulmak için vaftiz yoluyla yıkanarak kefareti ödemek gerektiğine inanan Hristiyanlar; doğumdan itibaren vaftiz olarak günahattan kurtulduklarını kabul etmektedirler.

Hristiyan ilahiyatı Vaftiz için şöyle bir deyim kullanmaktadır. "Hristiyan olmak için Vaftiz olunmaz, Hristiyan olanlar Vaftiz olurlar. Vaftiz, hem İsa Mesih'te birleşmek için işaret hemde bir mühürdür."

Vaftiz

Hristiyanlığın ibadetlerinde kullandığı en büyük ritüellerinden biri olan vaftizin; Hristiyanlığın peygamberi İsa @ tarafından hiç uygulanmadığını görmekteyiz. Yuhanna İncil'inde geçen ifadelere göre Hz. İsa hiç vaftiz yapmamıştır.

"Ferisiler İsa'nın Yahya'dan daha çok öğrenci edinip vaftiz ettiğini duydular.(Aslında İsa'nın kendisi değil, öğrencileri vaftiz ediyorlardı.)" Yuhanna / 4.Bab; 2

Hz. İsa hiç vaftiz uygulamasında bulunmamıştı ancak , Çağdaşı peygamber Hz. Yahya tarafından kendisi vaftiz edilmiştir. İncilin bütün metinlerinde bu olaya geniş olarak temas edilmektedir.

Muharref İncil kitaplarına göre; Hz. Yahya kendisine gelen İsrail oğulları'nı günahlarından tövbe etmeye davet ediyor, daha sonra tövbe eden kişiyi, Ürdün (Şeria) ırmağına batırıp çıkarıyordu. Vaftiz adı verilen bu işlemde geçen her bir Yahudi, günahlardan arınmış olarak hayatına devam ediyordu. İsrail oğulları peygamberi olan Yahya'nın@ daha evvelki İsrail oğulları resullerinde görülmeyen bu tatbikatının anlaşılması için Tevrat'taki bazı günahlara mukabil arınma karşılığı olan yıkanma hükümlerini bilmemiz gerekmektedir.

İsrail oğulları'nın kutsal kitabı Tevrat'ın, Levililer bölümünde yer alan yıkanma ile ilgili bu hükümler; evvela çöldeki Buluşma çadırı adı verilen kutsal mekanda, ayinleri yöneten, kahin adı verilen din adamlarının arınması gerektiği için inen yıkanma hükümleriyle başlar. Daha sonra İsrail oğullarının yaşamları sırasındaki fiziksel bazı akıntı ve diğer sıralanan haller oluştuğunda, bu durumlarına istinaden, arınmaları için bedenlerini ve üzerlerinde bulunan elbiselerini yıkamaları istenmektedir. Bunun yanı sıra kirlenmenin başladığı günün akşamına, akıntının bitiminden yedi gün sonrasına veya akıntı bitme müddetine kadar kirli hükmünde bırakılmaktadır. Bu insanlar bir nevi toplumdan tecrit edilmekte, sosyal ve dini yaşamlarına kirlilik müddetince ara vermek zorunda kalmaktadırlar.

Hz. Yahya'nın peygamberliği döneminde ise ona mahsus olarak onun vaazlarını dinlemeye gelenler ki, bunlar daha ziyade Yahudilerdir; Zekeriyya 'dan@ sonraki İsrail oğulları peygamberi Hz. Yahya'yı ve söylediklerini tasdik edenlerin, Hz. Yahya @ tarafından Şeria nehrine daldırılarak daha sonra vaftiz adı verilen arınma ritüeli gerçekleştiriliyordu. Bu hususta İncil metinlerinde şu ifadeler yer almaktadır.

"Kudüs'ün, bütün Yahudiye'nin ve tüm Şeria nehri yöresinin halkı ona geliyor, günahlarını itiraf ediyor, onun tarafından Şeria nehrinde vaftiz ediliyordu." Matta / 3.Bab; 5-6

Hz. Yahya kendisine gelenlerin hepsini vaftiz etmiyor bazılarını düşünce ve tavırlarını değiştirmedikçe onları talebeliğine almayacağını beyan ediyordu.

"Yahya, vaftiz olmak için kendisine akın eden kalabalıklara şöyle seslendi: «Ey engerekler soyu! Gelecek olan gazaptan kaçmanız için sizi kim uyardı?"

"Bundan böyle tövbeye yaraşır meyveler verin! Kendi kendinize, `Biz İbrahim'in soyundanız' demeye kalkmayın. Ben size şunu söyleyeyim: Tanrı, İbrahim'e şu taşlardan çocuk yaratacak güçtedir." Luka / 3.Bab; 7-8

Hız. Yahya kendisine gelen o dönemdeki Yahudiliğin Saduki ve Ferisi adı verilen mezhebinde olanları uyararak yaptıkları fiillerin yanlış olduğunu, İbrahim @ soyundan gelmelerinin onları bu günahlarından kurtaramayacağını dolayısı ile bu günahlarından dönmeleri gerektiğini ihtar etmiş ve onları vaftiz etmeyerek yaptıkları hakkında bir uyarıda bulunmuştur.

Yine İncil'e göre; Hız Yahya'nın geleceğini halka duyurduğu peygamber Hız. İsa, kendisini ziyarette bulunduğunda, Hız. Yahya; Ürdün sularında kendisine gelenleri vaftiz etmesine rağmen, İsa'yı@ vaftiz etmek istemez. Hız. İsa'nın kendisinden üstün olduğunu beyan ederek, onun kendisini vaftiz etmesi gerektiğini söyler. Buna rağmen Hız. İsa Hız. Yahya'nın elleri ile Ürdün nehri sularında vaftiz edilir.

"Bu sırada İsa, Yahya tarafından vaftiz edilmek üzere Celile'den Şeria nehrine, Yahya'nın yanına geldi. Ne var ki Yahya, «Benim senin tarafından vaftiz edilmem gerekirken sen mi bana geliyorsun?» diyerek O'na engel olmak istedi. İsa ona şu karşılığı verdi: «Şimdilik buna razı ol! Çünkü doğru olan her şeyi bu şekilde yerine getirmemiz gerekir.» O zaman Yahya O'nun dediğine razı oldu." Matta / 3.bab;13-15

İncil'lerdeki vaftiz olayını anlatan bölümlerdeki Hız. İsa'ya atfedilen: **"(İsa, Yahya peygambere hitap ediyor)Şimdilik buna razı ol! Çünkü doğru olan her şeyi bu şekilde yerine getirmemiz gerekir." "Ne var ki Yahya, «Benim senin tarafından vaftiz edilmem gerekirken sen mi bana geliyorsun?» diyerek O'na engel olmak istedi." "İsa ona şu karşılığı verdi: «Şimdilik buna razı ol! Çünkü doğru olan her şeyi bu şekilde yerine getirmemiz gerekir.» O zaman Yahya O'nun dediğine razı oldu."**

İfadeleri, Hız.Yahya karşısında onun tarafından vaftiz edilen Hız. İsa'yı üstün gösterme veya İsrail oğullarına günahlarından tövbe karşılığı uygulanan bir fiilin İsa @ gibi bir peygambere uygulanmasının oluşturaacağı sanılan vizyon kaybı düşüncelerini

engellemek gayretleri sonucu yapılan tahrifatlar olduğu gözlemlenmektedir.

Vaftiz geleneğinin oluşturulması ve Sakrament haline getirilişi

Hz. Yahya'nın kral Herodes tarafından kafası kesilerek şehit edilmesinden sonra Hz. İsa'ya tabi olan öğrencilerinin Hz. Yahya'ya izafeten arınma yıkanmalarını devam ettirdikleri Hristiyan kaynaklarınca da kabul edilmektedir.

Nitekim bunu Yuhanna İncili doğrulamaktadır.

"Yahya'yı işitip, İsa'nın ardından giden iki kişiden biri Simun Petrus'un kardeşi Andreya'ydı. **Andreya önce kendi kardeşi Simun'u bularak ona, «Biz Mesih'i bulduk» dedi.** Andreya kardeşini İsa'ya götürdü. İsa ona baktı, «Sen Yuhanna'nın oğlu Simun'sun. Kefas diye çağrılacaksın» dedi. `Kefas', Kaya anlamına gelir." **Yuhanna / 1.Bab; 40-42**

"Ferisiler İsa'nın Yahya'dan daha çok öğrenci edinip vaftiz ettiğini duydular.**(Aslında İsa'nın kendisi değil, öğrencileri vaftiz ediyorlardı.)**" Yuhanna / 4.Bab; 2

Hz. Yahya'nın şehit edilışinden sonra Hz. İsa'ya bağlanan bu havariler; Yahya peygamberin sünneti olan vaftizi, Hz İsa'dan sonraki Hristiyanlığın yayılma döneminde, Hz. İsa'ya inanan yani Hristiyanlık dinine giren kafirlere ! uygulanan bir sembolik ritüel haline dönuştürmüşlerdir..

Bu Vaftiz işlemi, ilerleyen dönemlerde; Havariler ve tabii'lerinin İsa'nın öğretilerini yaymak amacıyla; İsa'yı kale almayan Yahudi toplulukları haricinde ulaşılan "Sünnetsizler" ve " Uluslar " olarak adlandırılan toplumlardaki İsa'ya iman eden kişilerin bir nevi Yahudi-Hristiyanlığa girişı ve küfürden, imana geçişinin neticesi olarak, Tevrat fıkının uygulanması oluyordu. İsa@ İncil'de şöyle diyordu:

"Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin." Matta / 28.Bab; 19

Bu dönemde "Uluslar"dan Hristiyanlığa geçenleri yani iman edenleri, vaftiz eden papaz veya benzeri kişiler yoktu. İman eden

kişi ya havari vasıtasıyla ya da kendi kendisini suya batırıyor ve böylece vaftiz oluyordu. Geç dönem Hristiyanlıktaki standardize hale getirilmiş "Sakrament" vaftiz yoktu.

Bilahare yine Tevrat'a dayandırılan "Asli günah" nazariyesi icadı ile önceleri Hristiyanlığa girenlere uygulanan vaftiz işlemi daha sonra temel bir Hristiyanlık inancı kuralı olarak yeni doğan bebeklere de uygulanmaya başlamıştır.

Hristiyan dininin oluşumu evresinde Vaftiz, Yahudi fıkhnın; Yahudi arınma geleneği yıkanma ve Hz. Yahya vaftizi uygulanışı şeklinden, İsa'ya iman ediş simgesi ve "İlk günah" nazariyesi eşliğinde özgün Hristiyan arınma ibadeti şekline dönüşerek metamorfoz ediliyordu.

İncil'in, talimi İncil'ler adı verilen metinlerinde Hristiyanlık dininin peygamberi Hz. İsa'nın hiç yapmadığı vaftiz olayının, hem yapılma gereği, hem amacının oluşması ve hem de kutsallaşması için havarilerin yoğun olarak vaftizin felsefesini anlatmaya, bunu Yahudilik ile Hristiyanlık eylemi ! olarak birleştirmeye ve göstermeye çalıştıkları gözlemlenmektedir.

"Günah bir insan yoluyla, ölüm de günah yoluyla dünyaya girdi. Böylece ölüm bütün insanlara yayıldı. Çünkü hepsi günah işledi." Romalılara mektup / 5.Bab; 12

"İşte, tek bir suç bütün insanların mahkûmiyetine yol açtığı gibi, bir doğruluk eylemi de bütün insanlara yaşam veren aklanmayı sağladı." Romalılara mektup / 5.Bab; 18

"Mesih İsa'ya vaftiz edilenlerimizin hepsinin O'nun ölümüne vaftiz edildiğini bilmez misiniz? Baba'nın yüceliği sayesinde Mesih nasıl ölümden dirildiyse, biz de yeni bir yaşam sürmek üzere vaftiz yoluyla O'nunla birlikte ölüme gömüldük." Romalılara mektup / 6.Bab; 3-4

"Çünkü vaftizde O'nunla birlikte gömüldünüz. Mesih'i ölümler arasından diriltten Tanrı'nın etkin gücüne iman ederek yine vaftizde Mesih'le birlikte dirildiniz." Koloselilere mektup, 2.Bab; 12

Dolayısı

ile Hz. Yahya döneminin Tevrat uygulaması olarak başlayan günahlardan tövbe karşılığı yıkanma "Vaftiz" ibadeti, Hz. İsa'dan sonraki Hristiyanlığın yayılma dönemlerinden itibaren bambaşka bir şekle, bir sembolizme -şirk inancına dönüşerek- Sakrament adı verilen, Hristiyanlık dini ibadetine dönüşmüş oluyordu.

SABİLİKTE ARINMA İBADETİ YIKANMA

Giriş

Kur'an'da Yahudilik ve Hristiyanlık'tan sonra kendisinden bahsedilen semavi dinlerden olan Sabiî'lik; dünya üzerinde, yaşadığımız bu çağa kadar varlığını sürdürebilmiş en son gnostik din olarak ifade edilmektedir. Kur'an'ı kerim'de üç ayette ismi geçen Sabiilik hakkında şöyle tesbitler yapmaktadır.

"Şüphesiz iman edenler; yani Yahudilerden, Hristiyanlardan ve Sâbiî'lerden Allah'a ve ahiret gününe hakkıyla inanıp Sâlih amel işleyenler için Rableri katında mükâfatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur. Onlar üzüntü çekmeyeceklerdir." Bakara / 62

"Şüphesiz o iman edenler, Yahudi olanlar, Sabiîler (yıldızâ tapanlar), Hristiyanlar, (Mecusiler) ateşe tapanlar ve (Müşrikler) Allah'a eş koşanlar (yok mu?) Allah, kıyamet günü bunların arasını şüphesiz ayıracaktır. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla görüp bilendir."Hac Suresi / 17

Müslümanlarca bilinen fakat çok fazla tanınmayan Sabilik hakkında bir miktar bilgi vermekte fayda görüyoruz.

Sabilik dininin oluşumu

Genza Rabbe, Draşiad Yahya ve Kolasta adında kutsal kitaplara sahip olan Sabiilerin, inançları arasında; Allah'a, Ahiret gününe inanmak, günde 3 kez 'El Berağ'e' adındaki namazı kılıp, muayyen saatlerde Allah'a, yani Işık Kralına dua etmek, yılın belli günlerine dağılmış olarak 36 gün oruç tutmak, zekat ve sadaka vermek yer almaktadır. Hz. Adem'den itibaren Sam, Nuh, Şit peygamberlerden sonra; Hz.Yahya'yı "Işık peygamberi" olarak en kutsal kişi ve son peygamber olarak kabul etmektedirler. Bundan dolayı Sabiî'ler; "Vaftizci Yahya Hristiyanları" (Christians of Saint John the Baptist) olarak da adlandırılmışlardır.. Sabiî'ler; İ.Ö. 200 yıllarından itibaren, Filistin -Ürdün yöresinde gündeme gelmeye başlayan bir topluluktur.

Mandenler (Bilgili olanlar, arifler) veya Nasuralar (Kutsal öğretiyi koruyanlar) adı da verilen bu dinin müntesipleri; Hıristiyanlığın konumunu kuvvetlendirmesi ile birlikte kendilerine açtıkları savaşta uğradıkları katliamlar üzerine Mezopotamya bölgesine göç etmişlerdir. Kaynaklar "Harran Sabii'leri" ve "Vasıt Sabii'leri" olarak ikiye ayrıldıklarını rivayet etmektedir.

Yahudiliğin oluşan mezhepleri içersindeki sapkın Ferisi ve Saduki'ler haricinde, Tevrat'a en çok bağlı görülen ve Lut denizi kenarındaki dağlık ve çöl arazi bölgelerinden Kumran'da yerleşerek yaşamaya başlayan Esseni'ler mezhebinin bir uzantısı olduğu tahmin edilen Sabii'ler; göç ederek yerleştikleri Mezopotamya topraklarında tanıştıkları; Fars, Asur, Babil ve Hıristiyanlığın inanç etkileşimleri ile Yahudilikten uzaklaşarak başlı başına bir din haline gelmişlerdir.

Sabilerde yıkanma ibadeti "vaftiz" çeşitleri

Sabii'lerin işledikleri günahlara kefarete olarak akarsular üzerinde günahlardan arınmak için gerçekleştirdikleri yıkanmalar, başlı başına bir ibadet şekli olarak günümüze kadar devam ettirilmiştir.

Mandenler ve Nasuralar olarak da isimlendirilen Sabiî'lerin, ibadetleri arasında en önemlisi vaftizdir. Akarsularda yıkanarak arınacaklarına inanılan Sabilik dininde; “Masbuta”, “Tamaşa” ve “Rışama” olarak adlandırılan üç çeşit yıkanma türü vardır. Bu yıkanmaların "Vaftiz"in kesinlikle akarsuda yapılması gerekir. Bu yüzden M.Ö. 200'lü yıllardan itibaren yaşadıkları bölgede olan Şeria (Ürdün) nehrinde yıkanma "vaftiz" işlemlerini uygulayan Sabiî'ler, M.S. 40'lı yıllarda göç etmek zorunda kaldıkları, Mezopotamya'nın, Fırat ve Dicle nehirleri ve bunların uzantıları akarsularda, halen bu ibadet uygulamalarını devam ettirmektedirler.

Yılın bütün günlerine yayılan yıkanma ibadeti üç çeşit olarak uygulanmaktadır. Bunlardan “Masbuta” ve “Tamaşa” vücudu tam yıkama, gusül şeklinde; “Rışama” ise tam bir yıkanma değil bazı uzuvları yıkama abdest benzeri bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu yıkanmaların en büyük özelliği akarsu niteliğinde sularda yapılmasıdır.

a-“Masbuta”

Tam vaftiz olarak kabul edilen “Masbuta”, bir din adamı gözetiminde akarsuya vücudun, dalıp çıkarılması biçiminde uygulanır ve haftada bir kez pazar günleri yapılması zorunludur. Bu yıkanma ayinine eşlik eden ve çeşitli dualarla vaftiz yaptıran Sabii rahipleri Resata adı verilen beyaz bir özel tören elbisesi giymek zorundadırlar.

b-“Tamaşa”

“Tamaşa” adı verilen yıkanma şekli ise, bir din adamı olmadan kişinin kendi başına akarsuya üç kez dalıp çıkması olarak uygulanan bir işlemdir. İslamiyet'teki Gusül ile aynı mesabededir. “Tamaşa” ancak, küfür etmek, yalan söylemek, dövüşmek gibi dinsel bakımdan kötü addedilen durumlardan sonra uygulanır.

c-“Rişama”

“Rişama” ise İslam’daki abdest'e benzer biçimde vücudun uzuvlarından bir kısmının yıkanması olarak uygulanan bir yıkanma, vaftiz türüdür. Ancak bu yıkanma türü de çok az bir yıkanma çeşidi olmasına rağmen akarsuda gerçekleştirilmesi zaruridir.

Vaftiz sonrası vaftizi yaptıran rahip ile vaftiz olan kişi arasında ahitleşmeye benzeyen el sıkışma ve dua ritüeli gerçekleştirilmektedir. Sabiler bu kutsal yıkanmaları gerçekleştirirken ayinler öncesi ve sonrası temizliği simgeleyen beyaz elbiseler giymek zorundadırlar.

Kaynaklar, akarsuları “Hayat suyu” diye adlandıran Sabiî'lerin, haftada en az bir kere bu vaftizi uyguladıklarını; bunun haricinde dini bayramlarında ve ölüm gibi durumlarda yapılan ayinlerde “Tamaşa” vaftizini; evlilik, doğum gibi mutlu günlerindeki ayinlerinde ve yolculukta “Masbuta”, vaftizini ibadet olarak uyguladıklarını kaydetmektedirler.

sonuç

Yahudilik ve Hristiyanlık arasında bir geçiş formu bir din olarak ortaya çıkan Sabiilik'teki yıkanmalar; Yahudilikteki dini esasların bir

devamı olarak gözükmektedir. Yahudiliğin son peygamberi Yahya aleyhis selamın şeria nehrinde İsrail oğullarına yaptığı günahlara kefarete olarak nehir sularına daldırıp çıkarma "Vaftiz" olayını esas alarak geliştirdikleri yıkanmalara dayanan vaftiz ibadeti, Hristiyanlığın havarilerine, Hristiyanlığa mahsus oluşturdukları yeni bir yıkanma "Vaftiz" türü olarak esin kaynaklığı ettiği anlaşılmaktadır.

İSLAM DİNİNDE ARINMA İBADETİ : GUSÜL VE ABDEST

Giriş

Bir yazı serisi olarak hazırladığımız, "Semavi dinlerde arınma ibadeti olarak yıkanma ibadeti" yazı serisindeki yazılarda ilk olarak; "Yahudilikte manevi kirlilik ve arınma ibadeti yıkanma" konusunu, daha sonra Yahudilik ve Hristiyanlık arasında ara geçiş formu bir din olarak gözüken Sabilikte arınma ibadeti olarak yıkanma ibadeti olgusunu, sonrasında da Hristiyanlık dinindeki yıkanma ibadeti olan "Vaftiz" uygulamasının üzerinde durarak; İslam'dan önce inen aynı çizgideki bu dinlerdeki yıkanma ibadetinin mahiyetini anlamaya çalışmıştık.

Bu son yazımızda ise, semavi dinlerin sonuncusu ve en mütekamil din olan İslamiyet'teki, yıkanma ibadeti üzerinde durarak, İslam'daki yıkanma ibadetinin, semavi dinler nezdinde gelişerek, İslamiyet'te yer alan konumu üzerinde incelemelerde bulunacağız.

Bilindiği gibi İslam, en sonuncu ve en mütekamil bir din'dir. Cenabı Hak bunu şöyle belirtmektedir.

"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim." 5/3

"Allah nezdinde hak din İslâm'dır." 3/19

"İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler." 30/30

"Kim, İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahrette ziyan edenlerden olacaktır." 3/85

"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter." 48/28

İslam'ı son ve en ekmel din olarak tavsif eden bu ayetlerde Allah; İslam'ı; "El-yevme ekmeltu lekum dinikum" "Bu gün sizin için dininizi kemale erdirdim" ayeti ile Adem@ ile başlayan, Yahudilik, Sabilik, Hristiyanlık gibi bir takım sonraki tanımlamalarla süren vahiy çizgisinde dinlerin son halkası olarak Hz. Muhammed'e indirdiği İslam vahyi ile mütekamil hale getirdiğini ve bundan sonra bundan başka bir din göndermeyeceğini beyan eder.

Allah bu ayetler ile İslam çizgisindeki semavi dinlerdeki son noktanın konulduğunu işaret etmektedir. Yoksa putperest, müşrik olarak tanımlanan diğer dinler arasından İslam'ı seçmemiştir.

Bu durumu Kuran'daki ayetler ile tescillemeye çalışalım. Kuran'da İslam'dan önceki Yahudilik, Hristiyanlık ve Sabilik gibi diğer semavi dinlere de atıfta bulunulur ve onların da en son din olan İslam çizgisinde dinler olduğu belirtilerek; Allah'ın bu dinlerin resulleri vasıtasıyla benzer emir ve yasaklar gönderdiği beyan edilir.

*"Sana kendinden öncekileri doğrulayan Kitap'ı hak ile indirdi. İnsanlara yol göstermek üzere daha önce de Tevrat'ı ve İncil'i indirmişti."*3/3-4

"Biz, içinde doğruya rehberlik ve nur olduğu halde Tevrat'ı indirdik. Kendilerini (Allah'a) vermiş peygamberler onunla Yahudilere hükmederlerdi. Allah'ın Kitabı'nı korumaları kendilerinden istendiği için Rablerine teslim olmuş zâhidler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi)." 5/44

Allah Hz. Muhammed'e@ gönderdiği son dinden önceki resullere de Kuran'da emredilen bazı emir ve yasaklardan vahyetmiştir. Toplumlara göre bazı değişiklikler gösteren bu emir ve yasaklar, son din İslam'ın nüzulünün tamamlanması ile bitmiş ve Allah, bu durumu "El-yevme ekmeltu lekum dinikum" "Bu gün sizin için dininizi kemale erdirdim" ayeti ile tanımlayarak Hz. Muhammed'e inen vahiy ile bu sürecin mütekamil hale getirerek sonladığını belirtmiştir.

Dolayısı ile İslam'dan önceki semavi dinlerde de yer alan yıkanma ibadetindeki, gerek Allah'ın ahkam emirlerini değiştirmesi sebebiyle, gerek muhatap toplum insanların belli süreç içerisinde tahrifleri ile değişerek ve Hz. Muhammed'e inen son vahiydeki ahkam ile en

mütekamil halini alan yıkanma, Gusül ve Abdest konusunu incelemeye başlıyoruz.

İslam'da yıkanma ibadeti: Gusül

Kuran'ı Kerim'de yıkanma ibadeti ile ilgili olarak iki ayrı sure içersinde iki ayrı ayet yer almaktadır.

"Ey iman edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusledinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız, yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır." 4/43

"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp oldunuz ise, gusledin. Hasta, yahut yolculuk halinde bulunursanız, yahut biriniz tuvaletten gelirse, yahut da kadınlara dokunmuşsanız (cinsî birleşme yapmışsanız) ve bu hallerde su bulamamışsanız temiz toprakla teyemmüm edin de yüzünüzü ve (dirseklere kadar) ellerinizi onunla meshedin. Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihsan ettiği) nimetini tamamlamak ister; umulur ki şükredersiniz." 5/6

Nüzul sırasına göre önce Nisa suresi 43. ayet ve daha sonra Maide suresi 6. ayetlerde nazil olan yıkanma ile ilgili emirlerde öncelikli olarak tüm vücudun yıkanması ile ilgili olarak ve lügat manası ile kavramlaşan"Gusül"emredilmektedir.

Arapça g-s-l fiil kökünden gelen"gusl"keslimesine Lisan'ül Arap'ta, yıkanmak, su ile temizlenmek manası verilmiştir. Tüm vücudun kirlerden arınmak maksadıyla suyla temizlenmesine "Gasele" denmektedir. İstilahı manası ise; Manevi kirlerden arınmak amacıyla bütün vücudu kuru yer kalmayacak şekilde su ile yıkamaktır.

Gusül olarak kavramlaşan bu durum; Fıkıh kitaplarında"Hades-i Ekber"olarak ta isimlendirilmektedir. Lisan'ül Arab'a göre Hades, sonradan meydana gelen şey anlamına gelmektedir. Fıkıh ilmi

tarafından"Hades'ten taharet"terimiyle, namazın şartlarından biri olarak sınıflandırılmıştır.

"-yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın."
4/43

Medine'de nazil olan Nisa suresinde yer alan"gusül"emri, namaz kılmak isteyenlere yapılması öncelikli bir rükün olarak bildirilmiştir. Oysa namaz ibadeti, gusül ve abdest ayetlerinin henüz daha inmediği Mekke döneminden beri yerine getirilmekteydi. O halde bu durumu nasıl izah etmek gerekmektedir.

Bunu şöyle yorumlamak mümkündür. Medine dönemine kadar Müslümanlar namazlarında geçmiş semavi dinlerden bakiye, yıkanma ibadeti ve abdest uygulaması ile namaz kılmışlardır. Nitekim semavi dinlerdeki yıkanma ibadeti yazı serimizdeki "Yahudilikte arınma ibadeti olarak yıkanma" bölümünde, Yahudilerin kutsal Tevrat levhalarının ve diğer kutsal bulunduğu eşyalarının "Buluşma çadırı" girerken tüm vücudun veya bir bölümünü yıkadıklarını anlatmıştık.

"Ve Harun'la oğulları ellerini ve ayaklarını ondan yıkayacaklar; toplanma çadırına girdikleri zaman, yahut Rabbe ateşte yapılan takdimiye yakmak için, ibadet ederek mezbaha yaklaştıkları zaman ölmesinler diye suyla yıkanacaklar . Ve ölmesinler diye elleri ve ayaklarını yıkayacaklar; ve onlara, kendisine ve zürriyetine, nesillerce ebedi kanun olacak." Levililer/30.Bab; 20-21

İslam'ın nüzulü esnasında Mekke ve Medine toplumunda gusül ve abdestin bire bir aynı olmasa da bilinmekte olduğu aşikardır. Nasıl ki oruç ve hac ibadeti gibi ibadetler eski toplumlarda vardı ise; Peygamber toplumuna da muharref de olsa bir takım uygulamaları intikal etmişti.

*"Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."*2/183

*"Biz, her ümmete kurban kesmeyi gerekli kıldık."*22/34

"Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi, seni memnun olacağın bir

kibleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir.” 2/144

“Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın. Allah'tan mağfiret isteyin. Çünkü Allah affedici ve esirgeyicidir.”Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın.” 2/199-200

Prof. Dr. Süleyman Ateş,“Yüce Kur'an'ın çağdaş tefsiri”isimli tefsirinde; Bedir savaşı yenilgisinden sonra Mekke'ye dönen Mekke müşriklerinin bu acıklı haline kızıp öfkelenen Ebu Süfyan'ın; karısı ile ilişki kurmayacağını beyan edici: “Muhammed'le savaşın yeneceye kadar üzerinden su geçirmeyeceğini”belirten sözlerini delil göstererek; guslün cahiliyye Arap toplumuna yabancı bir gelenek olmadığını peygamberimiz döneminde yaşayan cahiliyye dönemi Arap toplumunda cinsel ilişki sonrası yıkanma uygulaması olduğunu; kaydetmektedir.

Hiz. Peygamber, konuyla ilgili ayetler nazil olmadan evvel, İslam'dan önce inen semavi dinlerden Yahudilikte ve müşrik cahiliyye toplumu ibadetlerinden intikal eden bozulmamış birtakım bakiye esasları uygulamayı içtihadî kararları olarak devam ettirmiştir. yukarıdaki ayetlerde sıraladığımız Kible'nin önceleri Kudüs olması, Recm cezası uygulaması, Aşura orucu, hac menasikleri vesaire gibi..

Hiz. peygamberin baz aldığı bu bakiye uygulamaların bazıları Allah tarafından vahiyde değiştirilmiş, bazıları ise herhangi bir ikaz ve değiştirme olmadığı için devam ettirilerek İslam dininin de uygulamaları haline gelmiştir. Dolayısıyla Namaz öncesi gusül ve abdest alma ibadetinin gelişimi ve kesin hükümler haline gelmesi de bunun emsali bir durum olarak gözükmektedir.

Hiz. Peygamber Müslümanlara, gusül ve abdest ayetleri Medine'de nazil oluncaya kadar; namaz kılmak istediklerinde; cahiliyye müşriklerinin de yabancı olmadığı ve uyguladıkları cünüplükten yıkanma gelenekleri ve aynı zamanda, Yahudilik yoluyla gelen bakiye gusül ve abdest uygulamalarını esas alarak, gusletmelerini ve abdest almalarını emrettiği görüşü, kanaatimizce makul bir görüş gelmektedir.

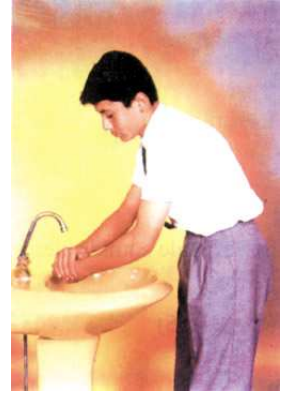
Bu konudaki aykırı bir görüş olarak; Nisa suresi 43. ayet nazil olana kadar Müslümanlar namazlarını eda ederlerken cünüplük konusuna

yer vermemişler. Ne zaman ki bu ayet nazil olmuş o zaman cünüplükten sıyrılmak için guslederek namaz kılmamaya başlamışlardır, görüşünü sıralayabiliriz.

Bunun örneği nasıl ki, içkili veya sarhoş olarak namaz kılmaya devam ederken, *"Ey iman edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye namaza yaklaşmayın."*4/43 ayeti nazil olunca, içkili olarak namaz kılmayı terk ettikleri gibi..

Bu görüş daha mantıklı gelmiş olsa bile; İslam'ın inşi esnasında geçmiş dini uygulamaların hiç bilinmediği, veya Hz. Peygamberin geçmiş semavi dinlerdeki uygulamalara hiç yer vermediğini kabul etmek gerekir ki bu durum realiteye ters bir kabul olmaktadır. Çünkü Hz. Peygamber, Mekke ve Medine'de ki İslam'i yaşam içersinde; ilgili konuya dair vahiy gelmezden evvel geçmiş semavi din Yahudilikteki uygulamalara yer vermiş, müminlere yapmalarını emretmiştir, bunlardan bazılarını yukarda zikretmiştik.

Vücutun bir kısmını yıkama; abdest

Cenabı Hakk'ın, Kuran'da emrettiği, namaz kılmadan mutlaka yapılması gereken iki yıkanma türünden ikincisidir. İstılahta; Farsça su"Ab"ile"Dest"el sözcüklerinden oluşturulmuş olan "Abdest" veya "Namaz abdesti"; Fıkıh'ta "Hades-i Asgar"; hadislerde "Vudû"; Kuran'da "Taharet" ve Temizlik" manasına gelen "Zekâ" "Tuhr" olarak isimlendirilen; vücutun bir kısmının su ile yıkandığı, arınma ibadetidir.

"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın." 5/6

Maide suresindeki Bu ayette; namaz kılacak Müslümanların, namaz kılmadan önce"Abdest"veya"Namaz abdest'i"olarak tanımlanan küçük bir yıkanma türü ile vücudun azalarının cüzi bir kısmının yıkanması veya suyla meshedilmesi istenmektedir.

Kur'an'ı Kerim'de yer alan abdest azaları şunlardır:

- 1- Yüz,
- 2- Eller,
- 3- Baş,
- 4- Ayaklar,

Vücuttaki bölge sınırları kesin belirtilmeyen abdest azalarının yıkanma ve meshedilmesi emrinin uygulanması esnasında, Kuran'ın abdest ayetinin mesh edilme kısmındaki uzuvların anlaşılmasında mezhepler arasında ihtilaf edilmiştir.

Hak mezhep olarak nitelendirilen Ehl-i sünnet'e nazaran yıkanan abdest azaları; dirsekler dahil her iki el, yüz ve topuk kemiklerine kadar her iki ayaktır. Baş ise su ile mesh edilir. İslam'ın ikinci büyük mezhebi olan Şia mezhebine göre ise; sadece eller ve yüz yıkanır, baş ve ayaklar su ile mesh edilir.

Hz. peygamberin kendi ve tavsiye ettiği uygulamaların da "Sünnet" ilave edilmesi ile birlikte bu günkü konumunu alan abdest; vücudun elbise ile kapatılan yerleri hariç iç ve dış; ağız içi, Burun içi ve kulak içi, gibi bölgeleri de kapsayacak biçimde tüm görünen ve yaşanılan ortamla temas eden yerlerin hepsini kapsamıştır.

İslam'daki namaz öncesi abdest uygulaması mota mot, bire bir olmasa da, diğer semavi dinlerde de yer aldığı görülmektedir.

Yahudilikte Buluşma çadırı öncesi bu abdest benzeri bir uygulama yapıldığı Tevrat ifadelerinden anlaşılmaktadır.

"Musa, Harun ve Harun'un oğulları ellerini, ayaklarını orada yıkadılar."Levililer / 40.Bab; 31

Tevrat'ın bu emri; Kırım, Litvanya, Ukrayna, Polonya, Fransa ve Türkiye'de yaşayan; Hazar devletini kuran Kıpçak Türk boyu Karay Yahudilerinde; Kutsal ibadet mekanı Knesa'lara girmeden evvel, Knesa dışında yer alan çeşmeden el ve ayaklarını yıkamak uygulaması halen devam ettirilmektedir.

Sabilikte ise üç yıkanma ibadetinden en küçük olanı "Rişama" İslam'daki abdest'e benzer biçimde vücudun uzuvlarından bir kısmının yıkanması olarak uygulanan bir yıkanma, vaftiz türüdür. Ancak bu yıkanma türünün akarsuda gerçekleştirilmesi zaruridir. Anlaşılacağı gibi namaz abdesti benzeri uygulamalar, İslam'dan önceki diğer semavi dinlerde de bulunmaktadır.

Son din İslam'ın nüzulü ile birlikte, namaz abdesti hem geçmişteki tahriflerden arındırılmış ve hem de en mütekamil hale getirilerek, suyun bulunmadığı zamanlarda da Teyemmüm yoluyla abdestin devam ettirilmesi sağlanarak, böylece Müslümanların namaz ibadetinde fiziksel ve moral güçlük çekmemesi cenabı Hak tarafından önlenmiştir.

"Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihسان ettiği) nimetini tamamlamak ister; umulur ki şükredersiniz ." 5/6

Manevi kirlilik ve yasaklar

Sözlükte"Uzaklaşmak"manasına gelen cünüp kelimesi; Istılahta; net bir tanımla her türlü cinsel aktivite sonucu erkek ve kadın cinsel organlarının salgıladığı sıvının şehvetle çıkması olarak yerini almıştır. Cünüp olan kimse namaz kılmak istediğinde yıkanması "Gusletmesi" gerekmektedir. Gusül, bütün vücudu kuru yer kalmayacak şekilde su ile yıkamaktır.

"...cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusledinceye kadar namaza yaklaşmayın." 4/43

"..Eğer cünüp oldunuz ise, gusledin." 5/6 denmektedir.

Kur'an Kerim'de; gusül ve abdestin, emrediliş sebebi hakkında bariz bir açıklama yok gözükmekte ise de; zımni olarak, gusül ve abdest ayetleri sonunda yer alan;"Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır." 4/43.

"Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihsan ettiği) nimetini tamamlamak ister; umulur ki şükredersiniz ."5/6

şeklindeki ifadeler, cünüplükten yıkanma ibadetinin, bir arınmayı içerdiği dolayısıyla bazı kirleri, özellikle manevi kiri gidermek için olduğuna işaret etmektedir kanaatindeyiz.

Cünüplüğün ihtiva ettiği kirlilik hakkında üstü kapalı bir açıklamayı hadis külliyyatında yer alan hadislerde görmekteyiz.

Kütübü Sitte'nin Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai dahil beş kitabında yer alan; Ebu Hureyre (r.a) den rivayet edilen bir hadisi şerifte resulullah şöyle demektedir:

"Ey Ebû Hureyre nerelerdeydin ?""Ya resulullah ! cünüptüm; bu pis halde seninle bulunmak istemedim."deyince, resulullah şöyle buyurdu:"Sübhanallah ! Müslüman asla pis olmaz."

Muhaddisler, bu hadisin yorumunda; Ebu Hureyre'nin peygamberle karşılaştığında, peygamberimizin her mümine yaptığı gibi, musafaha ederek vücuduna mesh yapması esnasında ona pislik bulaştırırım zannıyla hareket ettiğini; oysa resulullah, Müslüman'ın cünüp olmakla maddi kirlenmeye uğramayacağını, Müslüman'ın maddi temizliğe riayet eden kişi olduğunu, cünüplük durumundaki Müslüman'ın manevi kirli olduğunun ihsas edildiğini beyan etmektedirler.

Dolayısı ile cünüp olan kişinin maddi değil manevi bir kirlenmeye uğramış olduğunu; Kur'an'ın emri gereği namaz kılmak için, öncelikle bu cünüplük durumdan kurtulup"Guslederek"arınılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Daha sonra günlük hayatta namaz kılacak Müslümanlar, namazdan önce ayrıca abdest almaları Allah'ın huzuruna gusülden sonraki arınmadan itibaren gündelik yaşam esnasında kazandıkları manevi kirlerden de arınarak kıyama durmaları gerekmektedir.

Yine hadis külliyyatında yer alan abdest ile ilgili hadislerde manevi kirlilik ile açıklamalar, daha açık olarak manevi kirlilik hakkında bizi bilgilendirmektedir.

İmam Malik, Tirmızı ve Müslim’de yer alan ve Ebu Hureyre’den (r.a) rivayet edilen bir hadiste Resulullah, abdestin giderdiği manevi kirleri şöyle tarif etmektedir.

"Müslüman veya mü'min bir kul, abdest alıp da yüzünü yıkadığı zaman, gözüyle bakarak işlemiş olduğu her günah, su ile beraber yüzünden çıkıp gider; ya da suyun en son damlasıyla birlikte çıkıp gider. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayakları ile yürümek suretiyle işlemiş olduğu her türlü hata, su ile veya suyun en son damlası ile birlikte çıkıp gider. Hülâsa (abdestin sonunda) günahlardan tertemiz arınır."

İmam Nesai ve Malik’te yer alan ve Abdullah es-Sunabıhi (r.a)den rivayet edilen bir başka hadiste ise;

"(...)Kul abdest alırken yüzünü yıkadığı zaman yüzünden günahları çıkar;(...) ellerini yıkadığı zaman ellerinden günahları çıkar. Hatta ellerinin tırnakları altından da günahlar çıkar. Başını meshettiği zaman başından da günahları çıkar. (...) Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarından günahları çıkar."

Peygamberimizden çeşitli şekillerde rivayet edilen buna mümasil hadisler, hadis kitaplarında değişik varyantlarla çokça yer almaktadır.

Peygamberimizin hadislerinde canlı bir varlığa benzettiği günahların, yıkanan vücut azalardan çıkması şeklindeki tasvirler; Peygamberimiz tarafından, Müslümanları abdest hususunda gayretlendirmeye yönelik anlatımlar olmuş olduğunu varsaysak bile, abdest mutlaka hükmi kirlilik adı verilen bir takım günahlara delalet etmektedir. Bunun en kuvvetli delili manevi kirlilikten arınma olan gusül ile birlikte sıralanması ve maddi temizliğe delalet edemeyecek olan ve su bulunmadığı zaman hem gusül hem abdestin yerine Teyemmüm’ün ikame olarak emredilmesidir. Eğer abdest sadece maddi kirlere delalet etmiş olsaydı, susuz olarak ikame edilen teyemmüm’e gerek olmazdı kanaatindeyiz.

Anlaşıyor ki Cenab-ı Allah; tüm Müslümanların her namaz öncesi işlemiş oldukları çeşitli manevi kirlilerden arınmaları ve aynı zamanda huzuruna gelecek Müslümanları, namaza motive etmek için; namaz öncesi abdest adı verilen vücudun küçük bir kısmına şamil bu yıkanmayı emretmiştir.

Kur'an'ı Kerim'de gusletmek şartı namaza endekslenmiş olsa bile; peygamberimizin uygulamalarında; cünüp kişi, namazın kılındığı mescit ve büyük mescit hükmünde olan Kabe'ye giremez ve tavaf edemez, namazı oluşturan öğelerden, kıraat yani Kur'an okuma ve Kur'an'ı ele alma gibi ibadetleri kesinlikle yapamaz.

Cünüp halindeki Kur'an'da belirtilmeyen fakat, fıkhi hükümler olarak oluşmuş yasakların, nasıl oluştuğu üzerinedir. Bu hususta iki yorum yapmak mümkündür. Buna göre birinci görüş; cünüp olarak yaklaşılması istenen namaz; mescitte kılındığına göre mescitler de, Kur'an gibi kutsaldır ve yine o manevi kirle, cünüp olarak oraya da yaklaşılması gerekir. Kabe, büyük mescit, Mescidi'l Haram'dır. O halde cünüp olarak oraya da yaklaşılması gerekir. Yine Namaz'ın muhtevasından olan Kıraat, Kur'an okuma olduğuna göre ; cünüp iken Kur'an okunulmaması ve ele alınmaması gerekir. Dolayısı ile cünüp halindeki yasaklar, Kur'an'ın gusül ayetindeki namaza yaklaşılması emrinin açılımlarıdır.

Anlaşılabileceği gibi namaz merkezli ibadetlerin tamamı, cünüp olanlara, gusledinceye kadar yasaklanan uygulamalardır. Kur'an gusül ve abdest hususunda özü bildirmiş; Hz. peygamber ise Kur'an'ın bu emrini hayata ayrıntıları ile pratizesini gerçekleştirmiştir. *"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur."* 33/36

Bu husustaki İkinci görüş ise; Yahudi şeriatında, kutsal "Tevrat levhaları"nın ve Allah'ın emirleri ile yapılan kutsal "Şamdan" ve diğer kutsal eşyaların bulunduğu ve Allah'ın, Musa ile Sina çölünde konuştuğu "Buluşma çadırı", ve daha sonraki muadilleri; Süleyman mabedi, Sinagog ve havra'ya cünüp olarak girilmez kuralına atfen; İslam dinine yerleştiği şeklindedir.

"İsrail halkını kirliliğinden arındıracaksın. Öyle ki, aralarında bulunan konutumu kirletip kirlilik içinde ölmesinler." Levililer / 15.Bab; 31

Bundan dolayı Nisa 43. ve Maide 6. ayetlerdeki gusül ve abdest emri gelmezden evvel peygamberimiz; namazlardan önce gusül ve abdest uygulamasını ve diğer cünüplük yasaklarını Yahudi şeriatına göre tatbik etmekteydi. Kur'an'daki gusül ayetinin inişinde; Cenabı Hakk tarafından uygun görülmüştür ki; ayette cünüplük ve gusül vurgulanmış, diğer cünüp kişinin; namazın

kılındığı mescit ve büyük mescit hükmünde olan Kabe'ye girememesi ve tavaf edememesi, Kur'an okumaması ve Kur'an'ı ele almaması gibi fiillere ait uygulamalara herhangi bir değişiklik getirilmemiş aynen kalmıştır. İlave olarak; cünüp iken su bulunmadığı zaman Teyemmüm emredilmiştir.

Hayz, Nifas ve İstihaze halinde yıkanma"Gusl"

İslam dinine giren özellikle eski semavi din müntesiplerinden Yahudi ve Hristiyan kökenli sahabelerin, eski şeriatlarının etkisi ile kadınların, Hayz, Nifas ve İstihaze hallerinin yeni dine göre uygulamalarında şaşkınlık geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Hiz. Peygamber bu duruma çözüm olması açısından, nazil olan Kur'an ayetlerinde Hayz, Nifas ve İstihaze hususunda henüz emir olmadığı bir dönemde; geçmiş semavi dinlerdeki tatbikata bakarak, Hayz, Nifas ve İstihaze halindeki mü'minelerin bu durumlarında cinsi münasebet konusu hariç; namaz kılmaması, oruç tutmaması, Kur'an okumaması, mescitlerde ibadet etmemesi, Kabe'yi tavaf etmemesi gibi uygulamaları ashabına emretmiştir.

Yahudilikteki hayız halindeki kadınlarla hayız bitinceye kadar her türlü yaklaşmanın yasaklanmış olması ve kadının bu dönemde ailevi ve sosyal yaşamdan tecrit olunması şeklindeki tatbikat ve Hristiyanlıktaki; hayız halindeki kadının bu özel durumunu önemsemeyerek, cinsel yönden kısıtlamasızlık gibi tezat uygulamalardan gelmiş ve İslam dinine tabi olmuş Müslümanların; hem dini alanda hem cinsi yaşam hem de sosyal yaşamda Allah'ın emirlerine en uygun davranış şeklini aradıkları Medine ortamdaki sıkıntılarını yansıtan sorular üzerine Allah; hayız hususunda davranışlarını belirleyecek şu ayeti nazil etmiştir.

"Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tövbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever." 2/222

Allah; Medine'de nazil olan Bakara 222. ayetiyle Müslümanlara; Hayız'ı tavsif etmektedir."*Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır."* Buna istinaden ayette; onlara anlayışlı

davranılması, bu dönemleri geçinceye kadar onlara cinsel yönden baskı gösterilmemesi istenmiştir.

Kur'an'ın hayız ile ilgili bu hükümleri o dönemdeki Müslüman kadınlara büyük bir özgürlük sağlamaktadır. Çünkü Yahudilikte; hayız halindeki kadın, tüm dünyadan tecrit edilen karantina altına alınan bir varlık halindedir. Hristiyanlıkta ise hayız halinde olması umursanmamakta, onunla cinsi münasebet dahi yapılmaktadır. Oysa İslam kadına önem vermiş, ve onu bu zayıf durumunda korumuş, Yahudiliğin ve Hristiyanlığın onlara emrettiği gündelik yaşamındaki kısıtlamaları ve cinsel baskıları kaldırmıştır.

Yine Bakara 222. ayeti veçhesince, kadınlara cinsel yönden yakınlaşmanın, onların bu özel hallerinin bitiminin ardından "Temizlendiklerinde "olarak tespit eder. "Temizlenme" emrinin hayız'a sebep olan kanın kesilmesi mi, yoksa kanın kesilmesini takip edecek gusletmeyi mi ihtiva ettiği üzerinde ihtilaf oluşmuştur.

Müfessirlerin bir kısmınca; Bakara 222. ayetindeki, Allah'ın"...temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit.."emirlerindeki temizlenme; hayız'a neden olan kanın kesilmesi olarak algılanmıştır. Müfessirlerin ekseriyeti ise;"...temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit.."ayetini, hayız bitiminde gusledildikten sonra temizlenme gerçekleşmiş; yani cünüplüğün su ile yıkanılarak bitirilmesi ile gerçekleşmiş olacağını kabul etmektedirler.

Bakara 222. ayet üzerinde, ince bir tahkik yapıldığında, eğer hayız halindeki kadınların"...temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit.."diye, Kur'an'ın belirttiği temizlenme emri yıkanmayı belirtiyor olsaydı, hayız bitiminde gusledilerek bunun yapılacağı emredilmiş olması gerekirdi. Oysa böyle bir emir olmadığı gibi; Bakara suresinden daha sonra inen gusül emri ayetinde de hayız halinde gusledilme emredilmemiştir. Yine buna mümasil hayız bitiminde su bulamayan hanımlar için ikame olarak teyemmüm de emredilmemiştir. Bu husus hayız'dan temizlenmenin niteliği açısından önemli bir noktadır.

O halde Bakara 222. ayetindeki"...temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit.."ifadesindeki temizlenme; hayız'a neden olan kanın kesilmesi olarak algılanmalıdır.

Kadınlara ve daha ziyade zımni olarak erkeklere hitabeden Allah; *“O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun.”* emri ile yasakladığı cinsi münasebeti; o rahatsızlığa yol açan kanın kesilmesi ile kaldırmaktadır.

Hayız’da, hukuki terimle “İllet” kandır. Kanı gördün mü hayızla ilgili yasaklar başlamaktadır. Kan kesildi mi yasaklar kalkmaktadır. Eğer böyle değil de yıkanılması yoluyla cinsi münasebete başlanacağını belirtmek istemiş olsaydı; hem hayızla ilgili Bakara 222. ayette, hem de guslün emredildiği Nisa 43. ayette hayızın bitiminden sonra yıkanılması gerektiği belirtilirdi.

Bundan dolayı; Hayz, Nifas ve İstihaze sonrası gusletme emri Kur’an’da yer almamasına rağmen, Hz. Peygamberin geçmiş semavi dinlerden Yahudilikteki şeriatın yansıması bir uygulaması olarak fıkhi bir “Hüküm” haline gelmiştir.

Esasen Hz peygamberin bu uygulamaları; hayız ve gusül ayetlerinde Cenabı Hak tarafından aksi bir uygulama belirtilmediği veya peygamberin mevcut uygulamaları ayetle değiştirilmediği için, Hz. peygamberin hayız, nifas ve istihaze ile ilgili uygulamaları zımni olarak, Allah tarafından onaylanmış olmaktadır düşüncesindeyiz.

Şu halde Kur’an, Bakara 222. ayeti ile hayız halinde koyduğu cinsi münasebet yasağını, kanın kesilmesi ile kaldırmaktadır. Hayız ve diğer özel hallerle ilgili Hz. peygamberin uygulamaları olan; namaz kılmama, oruç tutmama, Kabe’yi tavaf edememe ve mescitlere girememe gibi kadınlara yasaklanan fiiller; yine peygamberin tatbikatıyla kanın kesilmesi ile birlikte gusledilerek yapılmaya devam edecektir. Zaten kanın kesilmesi ile cinsi münasebette bulunan kadın ve erkeğin, namaz için gusletmeleri gerekecektir ki; bu hem cünüplük ve hem de hayız sonrası yıkanma işleminin gerçekleştirilmesi demek olacaktır. Hayızı biten kadın cinsi münasebette bulunana kadar namaz kılmak isterse Hz. peygamberin uygulamasına göre guslederek bunu yapacak; eğer münasebette bulunmak isterse yasak kalktığı için münasebette bulunabilecektir. Cima’dan sonra namaz vakti gelirse, o zaman da cünüplükten yıkanma suretiyle ibadetine başlayacaktır.

Hayız’ın bitiminde tekrar ibadete başlamak isteyen kadınlardaki özel hallerinin bitme alametlerinde yaşadıkları algılama sorunları yüzünden, ibadetlerinin sıhhatinde oluşan vehimler ve kocaları ile

cinsel münasebete başlamalarında oluşan sıkıntı sebebiyle, Hz. Peygambere sordukları sorularla, bu durumlarda ne yapmaları gerektiğine dair cevaplar isterler. Hadis külliyyatında yer alan; Hayz, Nifas, İstihaze gibi kadınlara mahsus haller hususundaki bölümlerinde; sahabe kadın ve erkeklerinin, Hz. Peygambere yoğun olarak bu konuda soru ve sorunlarını ilettiklerini ve Hz. Peygamberin bunlara cevaplarını nakledilmektedir.

Hz. Peygambere soru yönelten sahabe kadın ve erkeklerinin oluşturduğu ortak soruna bakıldığında; Hayız, Nifas ve İstihaze gibi hallerin bitiminin tespitindeki anlayış meselelerinin egemen olduğu anlaşılmaktadır. Hadis külliyyatındaki nakiller incelendiğinde; soru soran sahabe kadınları açısından; bu özel haller ve bitimini tespit edip yeniden ibadetlerine nasıl başlayacakları, ibadetlerinin sıhhatine zarar verip vermedikleri amaçlanırken; soru soran erkekler açısından bakıldığında ise, cinsel birleşmeye başlayıp başlayamayacakları bu hususta bakara 222. ayetinin hükümlerini doğru uygulayıp uygulayamadıkları meselesi yer almaktadır.

Hayız, nifas, istihaze ve manevi kirlilik

Daha önceki satırlarda, Kur'an'da manevi kirlilik hakkında açık bir niteleme yoktur ancak, Kur'an zımni olarak cünüplük halini manevi kirlilik olarak nitelemektedir dedik. Bu kanatimize en kuvvetli delil olarak; Nisa ve Maide surelerindeki gusül ve abdest ayetleri sonunda yer alan; *"Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır."* 4/43. *"Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihسان ettiği) nimetini tamamlamak ister; umulur ki şükredersiniz ."* 5/6 şeklindeki ifadelerin cünüplükteki manevi kirliliğe delalet ettiğini belirtmiştik.

Hal böyle iken, Kur'an ve Sünnet'te açıkça yer almadığı halde; Müfessirler, muhaddisler ve fakihlerin genelinin "İcma"ı ile; hayız, nifas ve kısmi olarak istihaze hallerinin de, manevi kirlilik olduğu kabul edilmiştir.

Cenabı Hakkın, hayız ile ilgili Bakara 222. ayeti nazil etmesinde ve sonrasında; o zamana kadar tatbik edilen Yahudilikten intikal eden diğer hükümler hakkında, menfi bir emir gelmemesine binaen, mevcut uygulamalar devam ettirilmiştir. Bu uygulamaların devam etmesi otomatik olarak, cünüplük gibi hayzın da manevi kirlilik hükmünde algılanmasını sağladığı kanaatindeyiz. Çünkü Tevrat

metinlerindeki hayız, Nifas ve istihaze ile ilgili ifadeler bu halin kirlilik olduğunu beyan etmektedir.

“Bir kadın hamile kalıp erkek çocuk doğurursa, âdet gördüğü günlerde olduğu gibi yedi gün kirli sayılacaktır.” Levililer / 12.Bab; 2
 “Adet gördüğü günlerde kadının üzerinde yattığı ya da oturduğu her şey kirli sayılacaktır.” Levililer / 15.Bab; 20

Teyemmüm

Kur'an'ın gusül ve abdest hükümlerinin diğer semavi dinlerin muharref hükümlerine göre"ekmel" hale gelmesinin işaretlerinden bir tanesi de onlarda hiç olmayan bir tatbikat; teyemmüm'ün emredilmesidir.

Su bulunmadığı takdirde uygulanması gereken bir hüküm olan teyemmüm; kelime manası olarak kastetmek, yönelmek anlamına gelmektedir. Su bulunmadığı zaman, suyu kastederek yapılacak olan; iki el ile yüz ve dirseklere kadar her iki kolun, temiz toprak ile meshedilmesi; hem gusül -Tüm vücudu yıkama- ve hem de -vücudun bir bölümünü yıkama- namaz abdestinin yerine geçmektedir.

Allah, diğer semavi dinlerde emretmediği halde son din İslam'da su bulunmadığı zaman teyemmüm edilmesini emretmiş, böylece susuz kalındığında ikame olarak teyemmüm devreye girmiş böylece insanlardaki yıkanma ibadetini gerçekleştirememekten doğan psikolojik eziklik giderilmiştir.

Gusül ve abdest fiziksel bir takım kirleri de vücuttan arındırmış olsa bile asıl olan; arınmanın, manevi kirlilik yani günahlardan arınmaya

şamil olduğudur. Çünkü Allah'ın, su bulunmadığı takdirde toprak ile abdest alma şekli olan "Teyemmüm"ü emretmesi; suyla alınan abdest'ten kastın fiziksel değil manevi kirlere arınma vesilesi olduğu anlaşılmaktadır.

"...Su bulamamışsanız temiz toprakla teyemmüm edin de yüzünüzü ve (dirseklere kadar) ellerinizi onunla meshedin. Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihsan ettiği) nimetini tamamlamak ister" 5/6

Tam bu noktada üzerinde duracağımız bir husus karşımıza çıkmaktadır; İslam'ın "Ekmeltu lekum dinikum" olmasının bir veçhesi olan ve diğer semavi dinlerde bulunmayan Teyemmüm hükmü; İslam dininin nasıl "Ekmeltu lekum dinikum" ...dininizi kemale erdirdim" ayeti mucibince; geçmiş semavi dinlerden başlayarak gelen gusül ve abdest uygulamalarının son din İslam'da nasıl kemalini bulduğunu bize göstermektedir.

Sonuç

Günümüzde cünüplüğün anlaşılmasında bir sorun bulunmamış olmasına rağmen; kadınların özel halleri hususunda yeni aykırı anlayışlar geliştirildiğini görmekteyiz. Kur'an'da açık bir emir olmadığı için; Hayız, nifas ve istihaze hallerindeki Müslüman kadınların; namaz, oruç, Kur'an okuma gibi ibadetleri yapabilecekleri yüksek sesle dillendirilmektedir. Buna mümasil özel hallerinde olan kadınlar geçmiş fıkhi tatbikat ve yeni aykırı görüş arasında tercih yapılması istenerek stres altında bırakılmaktadırlar. Dolayısıyla günümüzde bir ihtilaf ve sorun olarak Müslümanların gündemine iyi niyet veya art niyet olarak getirilmesi nedeniyle; Kur'an'ın ilgili ayetleri ve resulullahın pratiği ve geçmiş uygulamaların çerçevesinde; İslam'da arınma ibadeti, kuru fıkhi kulvar dışında, "ibadetin ruhu", itibariyle de anlaşılması gerekmektedir.

İslam'ın ibadetleri ve diğer din ibadetlerinin uygulamalarının mukayeselerinin yapılması; İslam'ın insanlara sunduğu kolaylık ve yenilikleri idrak etmede ve İslam'ın ibadet ruhunun anlaşılmasında büyük aşamalar sağlayacaktır.

Sadece şekle ve ritüele bağlanan ve öyle anlaşılması yeterli görülen ibadetlerimizin; yeni yaklaşımlarla daha kapsayıcı olarak idrak edilmesi elzemdir.

Mesela; Safa ve Merve arasında hızlı yürünerek sa'y yapılacağını belirten fıkhi açıklamalar; orada Hz. Hacer'in yeni doğan yavrusuna su arayışını, o anın psikolojisini, bu su arayış gayretinin Hz. İsmail'in ikinci kere doğmasını nasıl sağladığını v.s gibi; ibadetin ruhi ve sosyal boyutlarının da anlaşılmasını; ibadetin sadece kuru ritüel, şekil boyutundan çıkmasını sağlayacağı gibi; cünüplük, yıkanma, arınma, hayz ve bu konulara ait yasakların anlaşılması hususunda yeni bir ruh getirilerek çağımız insanın ibadetlerini daha iyi idrak etmesi sağlanmalıdır.

Bundan dolayı basit fıkhi hükümler olarak görülen konular üzerindeki bu çalışmalar görülecektir ki, İslam vahyinin nuzülü, diğer semavi dinler nezdinde ibadetlerin psikolojisi, ibadet fıkhnın gelişmesi, ibadetlerde tarihi seyir gibi konularla bizlere yeni açılımlar sağlayacaktır.